

»Robinson Crusoe« fra Tåsinge

af Lone Fallentin

Jens Adolph Jørgensen blev født 1861 i Stjoul på Sydtåsinge. Han blev konfirmeret i 1876 i Bjerreby Kirke, og der står følgende bemærkninger ud for hans navn i kirkebogen: god kundskab og upåklagelig opførsel. Tilsyneladende en kvik og velopdragen dreng. Hans far var snedkermester Christian Jørgensen i Stjoul.

Det tyder på, at sønnen Adolph, inden han drog til søs, var i lære som skibstømrer i Troense. Ved folketællingen i 1880 boede han stadig hos forældrene i Stjoul. Han fik sin søfartsbog den 20/12 1880. Han arbejdede efterfølgende i en periode på skibsværfter i Hamborg og tog herefter til søs. Søger man i lægdsrulle for 1879, hvor han fyldte 18 år, ses hans navn

indskrevet, men der er senere tilføjet følgende anmærkninger, nemlig at han på lovlig vis har søgt om udsættelse af militærtjeneste i årene 1884, 1885 og 1886. Herefter hørtes intet fra ham. Derfor blev der i årene 1887, 1888 og 1889 varslet straf på henholdsvis bøde, fængsel og konfiskering af formue. Familien mistede også al kontakt med ham og anså ham efterhånden for at være forsvundet. De genså ham aldrig. Adolph Jørgensen var som sunket i jorden.

Midway i 1887

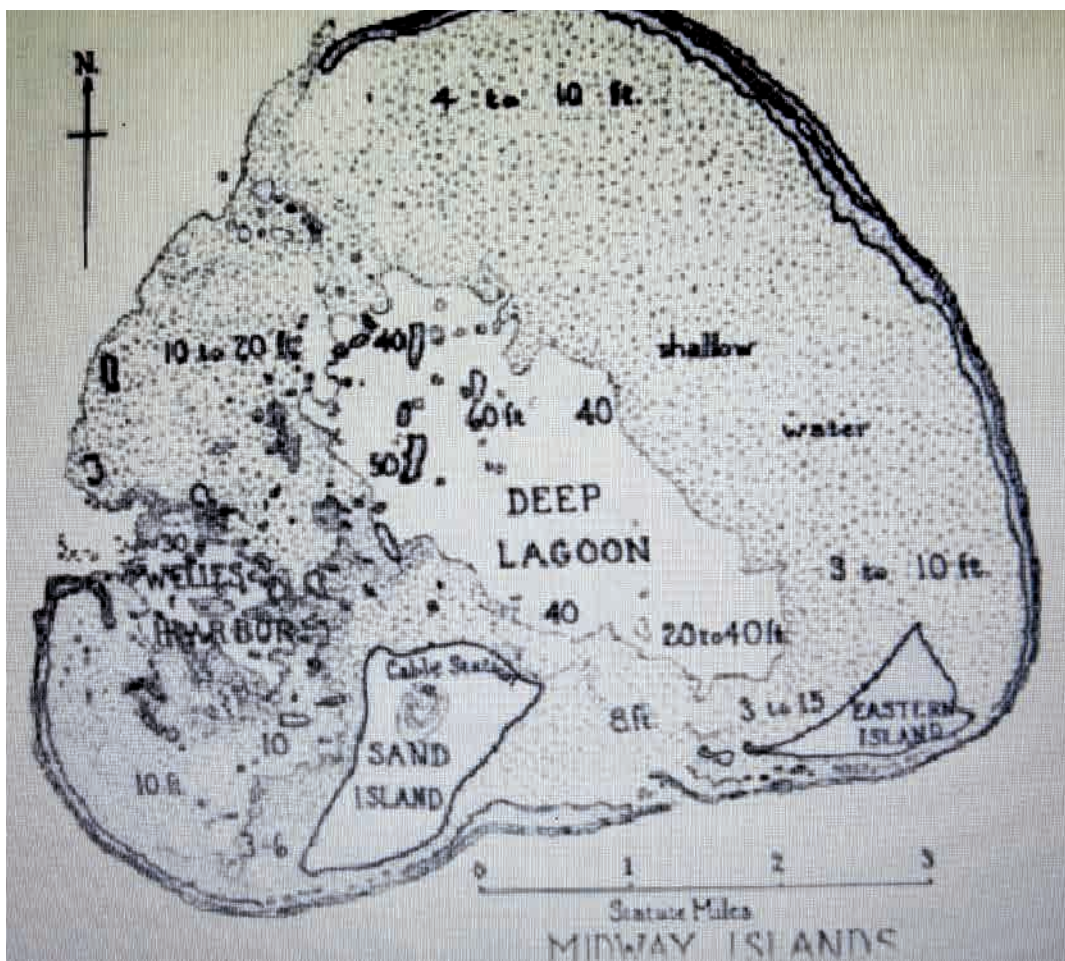
Midway er en atol, som i dag hører til øgruppen Hawaii i Stillehavet. I dag er Midway kendt, fordi der i havet omkring Midway i

Her i det fredelige Stjoul på Sydtåsinge har Adolph Jørgensen under sin opvækst måske kigget ud over vandet og drømt om fjerne steder. (Foto: Ditlev Mortensen, 1978)

4	21	Jens Peter Jørgensen	Christian Jørgensen	Sporsing	1861 d. 13/11
Bedtegninger: <i>Am. Vibe 78.</i> <i>20/10 20/10 20/10</i>					
1857-5/14 1885-6/14 1886-6/14 1887-6/13-1 1888-5/9-2 1889-5/9-3					

Adolph Jørgensens navn indført i lægdsrullen. Paragraf 13 indikerer, hvilken straf han kan risikere, når man får fat i ham.

Gammelt kort fra ca. 1880 over Midway. (Tegning fra bogen »Odyssey«)

juni 1942 blev udkæmpet et vigtigt søslag i 2. verdenskrig mellem USA og Japan, »Slaget om Midway«. Inden for lagunen ligger to små øer. Øerne blev opdaget tilbage i 1859 og indlemmet i USA i 1867. De ligger 1150 sømil nordvest for Honolulu.

I 1887 var barken »Wandering Minstrel« på 467 ton på haj-fangst i området. Kaptajn Walker besluttede at anløbe Midway-øerne, som ligger inden for et næsten cirkelrundt koralrev. Der var mulighed for at komme igennem en åbning i revet og anløbe en naturlig havn nær den lille ø, »Sand-øen«. Den anden ø er »Øst-øen«, denne ø er endnu mindre, men mere frodig, en tredje kendt ø er Split-øen, kun en meget lillebitte ø, nær Øst-øen. Øerne var ubeboede, men det var muligt at hente drikkevand på Sand-øen. Midway-øerne var ikke ufarlige at besøge, mange skibe blev slået til vrag her. Styrmanden John Cameron var ikke altid enig i kaptajn Walkers beslutning med hensyn til navigation af skibet »Wandering Minstrel«. Vejret var meget dårligt. Tre dage lå skibet uden for revet og ventede på at vejret tillod, at det kunne sejles ind til naturhavnen »Welles' Harbour«.

Mødet med en »Robinson Crusoe«

Et uventet syn mødte besætningen på »Wandering Minstrel« inden de den 9. januar 1888 anløb »Welles' Harbour«.

En mand stod på stranden, vildt viftende med en klud, som viste sig at være en stump af en skjorte, for at få kontakt med dem. Først da de signalerede til ham, at de havde set ham, faldt han til ro. Da skibet omsider var lagt til i »Welles' Harbour« ved Sand-øen tog Kaptajn Walker, hans familie (han havde kone og børn med), samt styrmanden John Cameron fra Skotland i land på »Sand-øen« for at kigge efter manden, som havde viftet til dem. De tog mad med til ham og fandt ham i et træhus. De blev mødt af en kæmpepestor mand på op mod næsten 1,90 meter

En »kæmpe« stod på stranden og signalerede til besætningen på skibet »Wandering Minstrel«. (Tegning fra bogen »Odyssey«)

høj, en usædvanlig højde på den tid. Manden var muskuløs og mager, havde blå øjne og lyst hår. Det var Adolph Jørgensen fra Tåsinge. Han levede alene på øen som en anden Robinson Crusoe. Jørgensen hilste på Cameron med et: »How do you do, Captain Cameron?« De havde mødtes før, John Cameron kunne dog ikke huske det. Jørgensen var meget rørt over at være blevet fundet, og hans stemme røg op og ned i stemmeleje, mens han ivrigt talte. Det var længe siden, at han havde talt med et andet menneske. Talt havde han dog, nemlig med sig selv og med en rotte, som var blevet tam, den var også strandet på øen som den eneste af sin art. Den var en perfekt lytter, da den aldrig afbrød. Cameron aftalte med Jørgensen, at når Cameron var færdig med noget arbejde på skibet, ville han gerne have beretningen om, hvordan Jørgensen ufrivilligt var endt på Midway.

»General Seigel«s forlis ved Midway i 1886 Adolph Jørgensen var sømand ombord på et mindre og temmelig gammelt skib, »General Seigel«, da det for mere end et år tilbage forlod Honolulu for at tage på haj-ekspedition. Fangsten var god og inden tilbageturen til Honolulu med næsten fuld ladning, besluttede kaptajnen at hente drikkevand ved de nærliggende Midway-øer og også at fylde den sidste del af lasten op. Jørgensen fortalte, at stemningen på skibet var god blandt de syv besætningsmedlemmer, fiskeriet havde jo været meget vellykket. Kaptajnen på »General Seigel« hed Jacobson. Skibet kastede anker ved »Welles' Harbour« nær Sand-øen. Den 16. november 1886 opstod en pludselig og meget voldsom storm, skibet blev kastet op på stranden. Det lykkedes besætningen at redde deres ejendele og de forsyninger, som de havde med. Ikke længe efter blev skibet kastet op på revet og led stor skade. En lille båd hørende til skibet lykkedes det at redde. Der opstod herefter mange uoverensstemmelser mellem besætningsmedlemmerne, de havde været travlt beskæftiget med at gøre klar til hjemturen, og var nu helt sat ud af spillet og kunne ikke foretage sig ret meget. Man kan sige at talemåden »lediggang er roden til alt ondt«, kom til sin ret. Selv om Sand-øen var ubeboet, var der faktisk et hus. Det blev for år tilbage bygget til brug for amerikanske videnskabsmænd, som forskede i astronomi vedr. planeten Venus. Besætningsmedlemmerne indrettede sig i huset, så godt som det ellers kunne lade sig gøre, når der tænkes på uoverensstemmelserne mellem dem.

Dramatiske hændelser

Der var fisk i vandet, som kunne bidrage til forplejningen, og et af besætningsmedlemmerne, Peter Larkin, tog ud for at fiske med dynamit. Det gik dog helt galt, og han mistede den ene hånd. Jørgensen fortalte, at de forbandt ham, så godt de kunne. En eftermiddag et par dage senere havde Larkin så stærke smerter, at han

skreg og jamrede sig. Kaptajn Jacobson mente, at de smerter kunne han godt sætte en stopper for og hentede noget fra medicinskabet, som han gav Larkin. Kort efter skreg Larkin, at der var ild i hans mave. To timer efter døde han. Jørgensen var overbevist om, at Jacobson havde taget livet af Larkin. Et besætningsmedlem ved navn Brown sagde til Jacobson, at denne havde taget livet af Larkin. Jacobson reagerede ikke på anklagen.

Et stykke tid efter tog Jacobson og Brown over til Øst-øen, men Jacobson vendte tilbage til Sand-øen uden Brown. Da de andre spurgte efter Brown, sagde Jacobson, at Brown ved et uheld var kommet til at skyde sig selv. Jacobson havde herefter begravet liget på stedet. Næste dag tog Jørgensen og en tysk skibsdreng sammen med Jacobson over til Øst-øen. Jacobson viste, hvor graven var, og Jørgensen gravede liget op og undersøgte det, mens han samtidig holdt øje med Jacobson, som han var dødsens angst for. Brown var skudt i baghovedet, det kan man normalt ikke selv gøre. Jacobson udviste total ligegyldighed. Jørgensen sagde ingenting.

Et godt stykke tid efter fulgte Jørgensen og Jacobson igen over til Øst-øen, denne gang for at samle fugleæg, og iflg. Jørgensen forsvandt Jacobson derovre. Jørgensen fortalte, at han havde samlet en masse æg og sat sig i båden for at vente på Jacobson, men han kom ikke. Herefter ledte Jørgensen forgæves efter ham. Da Jørgensen vendte tilbage til Sand-øen og fortalte om Jacobsons forsvinden, beskyldte de øvrige besætningsmedlemmer ham for at have myrdet Jacobson. Jørgensen bedyrede sin uskyld, og næste dag tog de alle over til Øst-øen for at lede efter Jacobson, men han var ikke at finde. Imens Jørgensen ledte, steg de andre i båden og sejlede tilbage til Sand-øen og efterlod Jørgensen; uden mad og uden vand. Vandet på Øst-øen kunne ikke drikkes. Jørgensen kunne ikke svømme, og desuden var lagunen fyldt med hajer, så det lignede en dødsdom. Der lå en del drivtømmer ved

øen, og snart lykkedes det Jørgensen at bygge en slags tømmerflåde. Han bandt tømmeret sammen med strimler lavet af sit tøj. Det var en dramatisk sejltur over mod Sand-øen, hvor stormvejr ødelagde en del af flåden, det lykkedes dog at nå øen. I næsten bevidstløs tilstand skyllede han op på stranden. Efter at have sundet sig et godt stykke tid, vaklede han op mod hytten, hvor de øvrige besætningsmedlemmer opholdt sig. Han var fyldt af had og havde i sinde at dræbe dem. Han blev enig med sig selv om, at det ikke ville være en kriminel handling, men en straf. Da han nåede hytten, kunne han høre de øvrige besætningsmedlemmers snak og latter, og det var et kæmpe chok for dem, da han pludselig trådte ind ad døren. De havde været meget sikre på aldrig at se ham mere. Jørgensen fik øje på sin riffel lige i hjørnet, tog den og pegede på dem. Han skræmte dem fra vid og sans, og der blev helt stille. Han ønskede at vide, hvorfor han var blevet efterladt og fik så det svar, at de var utrygge ved ham. Jørgensen skældte nu ud, kaldte dem fjolser og kujoner og bad dem opføre sig som mænd. Hvordan kunne så mange være bange for en enkelt person. Jørgensen sagde så, at han ønskede ikke at skade nogen, og for at vise sin velvilje afleverede han godmodigt sin riffel.

Jørgensen og de andre gik herefter i gang med at reparere en mindre båd, som var drevet i land fra et andet skibsbrud, den var stor nok til at kunne rumme dem alle. De ville ved hjælp af båden have en chance for at kunne nå Marchall-øerne. Da båden var færdig og klar til afgang, ville de ikke have Jørgensen med. De andre betragtede ham som farlig for sine omgivelser. Han tilbød ellers, at de kunne binde hans hænder og fødder. De planlagde at tage af sted følgende morgen.

Cameron, som lyttede til Adolph Jørgensens beretning, undrede sig over flere ting i beretningen, nemlig hvis Jørgensen havde været så bange for Jacobson, hvordan turde han så grave liget af Brown op og undersøge det,

mens Jacobsen var til stede. En anden ting var turen til Øst-øen for at samle æg sammen med Jacobson, hvor Jørgensen fortalte, at han efter at have samlet masser af æg, satte sig i båden for at vente. Turen fandt faktisk sted på et tidspunkt uden for søfuglenes æglægningsperiode.

Efterladt på en øde ø

Jørgensen gjorde et sidste forsøg på at komme med de andre fra øen. Han ledte efter en lille pram, som de havde brugt i godt vejr, den lå normalt ved Sand-øen. Han ville i prammen padle ud til båden for en sidste gang at bede om at komme med. Men prammen var væk. Nogle dage senere fandt han prammen, sunken og fyldt med sten. »Kammeraterne« havde taget deres forholdsregler for at slippe for ham.

Et par æsker tændstikker var de andre besætningsmedlemmers »afskedsgave« til Jørgensen, da de efterlod ham på Sand-øen. Tanker og spørgsmål hvirvlede rundt i hovedet på ham: Hvad skulle han gøre? Ville han blive fundet af et andet skib? Ville han miste forstanden? Han vandrede rundt på øen og kunne ikke finde ro og heller ikke sove. Til sidst blev han temmelig syg og mistede tidsfornemmelsen. Hans tidsregning forskubbede sig med 9 dage, og han fik placeret søndag på en hverdag. Han fik det langsomt bedre, selv om han flere gange overvejede at begå selvmord. Han tænkte tingene igennem og blev enig med sig selv om, at arbejde ville gøre ham godt, både fysisk og psykisk. Jørgensen gik i gang med at bygge en veranda til huset. Det var hårdt arbejde at finde materialer. Der lå dog en del tømmer, men temmelig langt fra huset, så det var et stort slæb at få det hen til huset og tilpasse det. Det lykkedes at færdiggøre verandaen, han var en dygtig håndværker. Arbejdet gjorde, at han fik det godt. Han vænnede sig til livet på den øde ø. Valgte en dag om ugen til søndag, så han hvilede og ikke arbejdede denne dag. Efter et års tid på øen var han ret

lige glad, om der skete ændringer eller ej i hans ensomme liv.

Der lå noget kul og tømmer på øen, også fiskeolie kunne bruges, så det var muligt for ham at holde liv i en lille flamme, så han altid havde ild klar til brug. Fisk, fugle og fugleæg gjorde, at han ikke døde af sult. Han fandt ud af at opbevare de indsamlede fugleæg, så de kunne holde meget længe. Han fortalte senere Cameron, at han ikke så længe efter at være blevet efterladt på øen fangede en større haj. Da han sprættede den op, fandt han i hajens mave en støvle med en fod inden i. Han genkendte støvlen som Jacobsons, så han må være faldet i vandet under deres tur til Øst-øen og derefter spist af hajen. Hajen havde ikke kunnet fordøje læderstøvlen. Jørgensen begravede foden nær hytten.

Forlænget ophold på Midway

Adolph Jørgensens tilværelse på den øde ø så ud til snart at få en ende. Han kom ombord på skibet »Wandering Minstrel« og deltog sammen med den øvrige besætning i arbejdet på skibet og klargøringen til snart at kunne

forlade Midway. Sådan kom det dog ikke til at gå. En voldsom storm den 2. februar 1888 gjorde, at besætningen i hast måtte forlade skibet, inden det risikerede at blive slået i stykker mod revet. Styrmanden Cameron havde ellers forinden foreslået, at de skulle sejle skibet op i sandet på Sand-øen, så var der en chance for at redde skibet, og ved højvande skulle de nok få det fri igen. Men det ville Kaptajn Walker ikke høre tale om. Han mente, at de skulle blive på skibet, at det ville være alt for vanskeligt at komme fra borde. Stormen tog til, og vejret var meget voldsomt, så styrmanden, Cameron gav straks ordre om, at alle skulle forlade skibet. Besætningen var rædselsslagen, men alle kom sikkert i land og også nogle af deres ting. Kaptajn Walkers kone og børn kom også sikkert i land. Dagen efter blev skibet kastet mod revet og led totalt forlis.

»Wandering Minstrels« 25 mands store besætning og fire gæster øgede indbyggertallet betydeligt på Sand-øen. Kaptajn Walkers familie blev indlogeret i huset på Sand-øen, Jørgensen og Cameron slog sig ned på verandaen. Resten af besætningen slog lejr nær huset

HOUSE IN WHICH CAPTAIN WALKER AND FAMILY SPENT FOURTEEN WEARY MONTHS ON MIDWAY

Huset på Sand-øen.

og lavede afskærmninger, så de var i sikkerhed for vejr og vind og sandflugt. Sand-øen bestod dengang næsten udelukkende af hvidt sand. Cameron fortalte senere, at hans øjne havde lidt skade af det blændende lys fra hav, himmel og sand.

Jørgensen havde et forråd på ikke mindre end 10.000 fugleæg, som lå opbevaret ved huset. Æggene kom dem alle til gode, men det blev snart en kamp at skaffe føde til så mange mennesker. Adolph Jørgensen kunne nu føje endnu otte måneder til sit i forvejen lange ophold på øen. Tre måneder efter »Wanderings Minstrels« forlis ved Midway, så seks besætningsmedlemmer deres snit til en nat at tage den bedste af bådene, som stammede fra skibet, og forlod Midway. Man hørte aldrig fra dem siden.

Under Camerons kommando gik besætningen i gang med at samle brugbare materialer, som var drevet i land ved Midway. Selv strenene fra kaptajn Walkers skibsklaver kunne

bruges, bl.a. til fiskeredskaber. Klaveret lå og flød i vandkanten. Så havde det alligevel vist sig nyttigt med et klaver ombord. Adolph Jørgensen viste sig at være en meget dygtig håndværker, ikke alene tømrearbejde klarede han, men han kunne også smedearbejde, så han spillede en stor rolle i klargøring af bådene, som skulle hjælpe dem alle væk fra øen. Han byggede en båd, som han selv og Cameron ville forlade øen i. Cameron tilbød en lille tyk kineserdreng at komme med dem i båden. Cameron kaldte drengen Moses. Cameron tilstod senere i sine erindringer, at han fra starten af ønskede at have drengen med som ekstra forsyning, hvis alt gik galt med hensyn til at skaffe føde. Men virkeligheden blev en anden, han beskyttede tværtimod drengen, så også han overlevede.

En overlevelsestur

Fredag den 13. oktober 1888 forlod Cameron, Jørgensen og Moses Midway øerne i båden, som Jørgensen havde bygget. Det blev

Midway-ørne havde dengang som nu et rigt fugleliv.

en dramatisk sejltur. Regnvejr, stormvejr og mangel på mad gjorde, at det blev en meget farefuld tur. Ind imellem var de heldige at komme ind i en fiskestime og få fat i nogle fisk. En haj blev også fanget, dræbt og parterret på dækket. Jørgensen var utryg ved det og sagde, at så ville det igen blive stormvejr. Det var gammel overtro. Han fik ret. Der kom kort efter en voldsom, orkanagtig storm, som de med nød og næppe klarede sig igennem. Jørgensen var jo fysisk en meget stor mand, som var nødt til at have rimeligt med føde for at overleve. En nat stjal han fra deres sparsomme forråd. Uanset hvor gode venner Jørgensen og Cameron var, så blev Cameron meget vred. Efterhånden blev Jørgensen syg og nægtede nu næsten at spise. Cameron var nervøs for, at Jørgensen måske ville dø. Han udspurgte ham om navn og adresse på hans nærmeste pårørende, hvis det skulle blive nødvendigt i tilfælde af dødsfald, at skulle give dem besked. Cameron havde ikke så meget kendskab til Danmark. Selv om Troense, som Jørgensen var rejst ud fra, var en kendt søfartsby tilbage i tiden, så var den i hvert fald ikke kendt af skotten Cameron. Han troede, at Jørgensen sagde Tromsøe og tænkte, at så måtte Adolph Jørgensens familie jo være flyttet til Norge.

Jørgensen fik det dog en smule bedre, men Cameron lagde mærke til, at hans mentale tilstand havde ændret sig, han kunne finde på at optræde voldeligt. Han kunne også sidde og græde i timevis. Moses var bange for ham, og Cameron måtte passe på, at Moses ikke var alene med Jørgensen. Cameron forsøgte at holde modet oppe på Jørgensen og sagde, at han skulle holde ud, for de nærmede sig Marchall-øerne.

De havde ikke meget navigationsudstyr, kun en brækket sekstant og et lommekompas, men Cameron var en dygtig sømand. Den 25. november 1888 lød der begejstrede råb fra Moses, han kunne se land.

Adolph Jørgensens fire år yngre bror Vilhelm var også en meget høj mand med lyst hår. Måske har de udseendemæssigt lignet hinanden. (Foto: Taa-singe Lokalhistoriske Arkiv)

Snart kom der kanoer sejlen op på siden af deres skib. Cameron fortalte en lokal mand, som forstod lidt engelsk, hvem de var. Det var Marchall-øen Mille, som de var ankommet til. De blev rigtig godt modtaget. Jørgensen var så svækket, at han måtte bæres i land, og Moses måtte finde sig i at blive meget nøje studeret, for beboerne på Mille havde aldrig set en kineser før.

Afsked og videre hændelser

Vennerne Cameron og Jørgensen tog afsked med hinanden på øen Mille. De mødtes aldrig siden. Cameron hørte ind imellem lidt nyt om Adolph Jørgensen. Jørgensen skulle være blevet handelsmand på Gilbert-øerne. Det gik ham så godt, at konkurrenterne med falske beskyldninger fik ham forvist. Han blev derefter opsynsmand på damperen »Monse-

rat«, det sidste slaveskib, som hentede indfødte på Gilbert-øerne. Jørgensen døde senere af feber i Mexico.

En anden beretning om Jørgensens videre liv kom fra Charles Walker, søn af kaptajn Walker. Han fortalte at Jørgensen på Gilbert-øerne var blevet anklaget for at have myrdet en kvinde. Han blev dømt til døden. Slave-skibet »Monserat« ankom lige inden dommen skulle eksekveres, og Jørgensen blev befriet og taget med på skibet. Han skulle senere have endt sit liv i Guatemala.

Kaptajn Walkers hustru er citeret for at have kaldt Adolph Jørgensen for en morder, og at Cameron skulle have været næsten lige så slem.

Andre, som havde været sammen med Adolph Jørgensen på Sand-øen, mente nu at han var god nok. Nordmanden Edvard Olsen, som var blandt besætningsmedlemmerne på »General Seigel«, altså en af dem, som efterlod Jørgensen på »Sand-øen«, har senere udtalt, at Adolph Jørgensen bare var lidt småtosset.

Edvard Olsen fortalte i øvrigt også, at støvlen, som blev fundet i hajens mave, havde tilhørt en mand ved navn Frank Aberline og ikke kaptajn Jacobson, som Jørgensen mente.

Skonnerten »Norma« fra Yokohama anløb senere Midway, og kaptajn Walker og de øvrige strandede personer, som endnu var i live, blev efter 14 måneders ophold på Sand-øen evakueret. Kun 16 personer ud af de oprindeligt 29 personer på »Wandering Minstrel« kom hjem i live.

Hvad der i virkeligheden nøjagtigt hændte på Midway-øerne, mens Adolph Jørgensen opholdt sig der, bliver nok aldrig opklaret. Mon ikke at Adolph Jørgensen, som fik et så dramatisk liv, ind imellem har tænkt på Tåsinge og længtes hjem.

Kilder:

Odyssey af John Cameron (udgivet 1928), Kirkebøger for Bjerreby Sogn, arkivalieronline-lægdsruller, Dagens Nyheder (1934), janeresture.com/midway, omtaler på internettet af kaptajn F.D. Walkers erindringer, Taasinge Lokalhistoriske Arkiv.

Bemærkninger:

Udgivelsen af bogen Odyssey i 1928, fire år efter John Camerons død, gjorde John Camerons og Adolph Jørgensens farefulde oplevelser kendt i en stor del af verden. I 2009 blev Taasinge Museum pludselig meget opmærksom på Adolph Jørgensens familie, idet hans niece Charlotte Bjørnsson, bosiddende i USA, ved sin død efterlod et beløb svarende til 1.200.000 kr. til Taasinge Museum. Hun havde aldrig glemt sin fødeø og museet i Bregninge Bakker, som hun havde besøgt. Charlotte var datter af Adolph Jørgensens ca. 4 år yngre bror Vilhelm (f. 1866). Læs mere om Charlotte Bjørnsson og familien i Tåsinge Årbog 2010.

Adolph Jørgensens øvrige søskende var Ane Dorthe (f.1855), Jørgen Christian (f.1857), Hansine (f.1859) og Margrethe (f.1864).

Lone Fallentin, født 1948 i Svendborg. Administrativ uddannelse med tidligere ansættelser inden for dagbladsbranchen og i kommunalt regi, med speciale inden for personaleområdet og sikkerhedsadministration. Desuden flere interesseuddannelser, bl.a. geologi på folkeuniversitetsniveau. Bosiddende i Landet på Tåsinge. Leder af Taasinge Lokalhistoriske Arkiv fra august 2011.